

دوست خوب یکی از نعمت‌های بزرگ خداست/وسیله‌ای برای رسیدن به سعادت

دوست خوب یکی دیگر از نعمت‌های بزرگ خدا و وسیله‌ای برای رسیدن به سعادت و بهشت است. اهمیت و تأثیر دوست خوب، حتی از خویشاوندان و فامیل هم بیشتر است.

دوست خوب یکی دیگر از نعمت‌های بزرگ خدا و وسیله‌ای برای رسیدن به سعادت و بهشت است. اهمیت و تأثیر دوست خوب، حتی از خویشاوندان و فامیل هم بیشتر است.

به گزارش خبرگزاری مهر، متنی که در ادامه می‌آید گزارشی کوتاه از کلاس شرح نهج البلاغه دکتر محسن اسماعیلی است که چهارشنبه‌ها در محل سابق حزب جمهوری اسلامی، سرچشمه برگزار می‌شود.

روابط دوستانه پنجمین مصداق از نعمتهایی است که به طور خاص در نهج البلاغه از ضایع و خراب کردن آن برحذر داشته شده ایم. دوست خوب یکی دیگر از نعمت‌های بزرگ خدا، و وسیله‌ای برای رسیدن به سعادت و بهشت است. اهمیت و تأثیر دوست خوب، حتی از خویشاوندان و فامیل هم بیشتر است. امام صادق علیه السلام فرموده اند: «منزلت دوست چندان والا است، که حتی دوزخیان نیز پیش از خویشاوند، از او کمک می‌طلبند و او را صدا می‌زنند. خداوند از زبان دوزخیان می‌گوید: ما را شفیعیانی نیست و نه دوستی مهربان.»

به دست آوردن دوست و برقراری رابطه دوستی نسبت به کسب مال و جاه و امثال آن آسان‌تر است و سرمایه‌ای جز ابراز صداقت و رعایت اخلاق نمی‌خواهد. انسان باید بسیار ناتوان و بی‌عرضه باشد که نتواند دل برادران دینی خود را به دست آورد. ناتوان‌تر و بی‌عرضه‌تر از او هم، البته هست؛ کسی که دوستی را که به دست آورده است، از دست بدهد.

این است معنای فرموده علی علیه‌السلام که: «أَعَجَزُ النَّاسُ مَنْ عَجَزَ عَنِ اكْتِسَابِ الْإِحْوَانِ وَ أَعَجَزَ مِنْهُ مَنْ ضَيَّعَ مَنْ ظَفِرَ بِهِ مِنْهُمْ»؛ ناتوان‌ترین مردم کسی است که از یافتن دوستان، ناتوان باشد، و ناتوان‌تر از او کسی است که یاران به دست آورده را از دست بدهد.

همان‌طور که در این کلمه حکمت آمیز مشاهده می‌کنیم، امام علیه‌السلام تعبیر به تضييع دوستی کرده‌اند؛ یعنی رابطه دوستی را ضایع نباید کرد. ولی تضييع دوستی یعنی چه و به چه صورت اتفاق می‌افتد؟

پاسخ این سوال هم در نهج‌البلاغه هست. یکی از عوامل تضييع و گسسته شدن روابط دوستانه، رعایت نکردن آداب معاشرت با دوستان است. این خطای بزرگی است که خیال کنیم نشانه صمیمیت آن است که از این آداب چشم‌پوشی شود. گاهی نیز برای توجیه این اشتباه، می‌گویند: «تَسْقُطُ الْأَدَابُ بَيْنَ الْأَحْبَابِ».

آری، شاید بتوان گفت که در جمع دوستان صمیمی رعایت برخی تشریفات عرفی، آن‌گونه که با غریبه‌ها انجام می‌شود، ضرورتی ندارد؛ مثلاً لازم نیست که حتماً با لباس رسمی و به صورت جدی حاضر شد. اما این، فرق می‌کند با انجام کارها یا ترک اموری که موجب وهن دوست یا ناراحتی وی می‌گردد.

امام علی علیه‌السلام به فرزند بزرگوارش توصیه فرموده است که: «لَا تُضَيِّعَنَّ حَقَّ أَخِيكَ اِتِّكَالاً عَلَى مَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ مِّنْ أَصْعَتٍ حَقِّهِ»؛ هیچ‌گاه حق برادرت را، به اعتماد روابط دوستانه‌ای که با او داری ضایع مگردان؛ چه، آن کس که حق او را ضایع می‌کنی دیگر برادرت نیست!

در جای دیگری بر رعایت یک حق تأکید خاصی نشان داده‌اند. آن حق، این است که وقتی دوستی را شناختیم و به سلامت و تدبیر او اعتماد کردیم، دیگر نباید بی‌دلیل و بدون حجت شرعی به حرف این و آن درباره او گوش دهیم.

امام در خطبه ۱۴۱ فرموده اند که: «أَيُّهَا النَّاسُ، مَنْ عَرَفَ مِنْ أَخِيهِ وَثِيقَةَ دِينٍ وَ سَدَادَ طَرِيقٍ، فَلَا يَسْمَعَنَّ فِيهِ أَقَاوِيلَ الرِّجَالِ»؛ ای مردم، آنکه می‌داند که برادرش در دین ثابت قدم و استوار است و به راه راست می‌رود، نباید به بدگویی‌های مردم در باره او گوش فرا دهد. سخن‌چین‌ها در جامعه کم نیستند و کار سخن‌چین، هیزم‌کشی برای آتش زدن روابط دوستانه افراد با یکدیگر است.

همچنین فرموده‌اند: «مَنْ أَطَاعَ الْوَاشِيَّ ضَيَّعَ الصَّدِيقَ»؛ اگر کسی از «واشی»، یعنی سخن‌چین پیروی کند، دوست خود را ضایع کرده است.

منع از مقابله به مثل

یکی دیگر از نشانه‌های تضییع دوستی‌ها آن است که بنای طرفین بر مقابله به مثل و معامله متقابل باشد؛ به این معنا که اگر دوستی به او نیکی کرد، او هم نیکی کند، و اگر از دوستش بدی دید، با بدی پاسخ دهد.

چنین رفتاری نشان می‌دهد که رابطه‌ها بر اساس مودت و رفاقت نیست. «خوبی در مقابل خوبی و بدی در مقابل بدی»، کاری است که انسان در برابر دشمن خود هم انجام می‌دهد. این که هنری نیست. هنر آن است که در برابر رفتار خوب، واکنش خوب‌تر نشان دهیم و در برابر رفتار بد، واکنش خوب. این است که نشان می‌دهد ما واقعاً به کسی علاقه داریم یا نه.

چنین خصلتی را در روایات از «مکارم اخلاق» نامیده‌اند نه از «اخلاق». سخت است، اما برای رسیدن به کمال و حفظ دوستی‌ها چاره‌ای جز آن نیست، اگر قرار بر مقابله به مثل و معامله مشابه باشد، ما تاجران و رقبای یکدیگر هستیم نه عاشقان و رفقای یکدیگر.

قرآن از ما خواسته است که حتی با دشمنان خود چنین باشیم؛ چه رسد به دوستان. می‌فرماید: «وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ»؛ نیکی با بدی یکسان نیست. بدی را به آنچه بهتر است دفع کن. آنگاه کسی که میان تو و میان او دشمنی است، گویی دوستی یک‌دل و صمیمی می‌گردد.

بعد هم تذکر می‌دهد که: «وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ»؛ جز کسانی که دارای صبر و استقامتند به این مقام نمی‌رسند، و جز کسانی که بهره عظیمی دارند به آن نایل نمی‌گردند!

علی علیه‌السلام به امام حسن مجتبی سلام‌الله علیه سفارش فرمود که: «احْمِلْ نَقْسَكَ مِنْ أَخِيكَ عِنْدَ صَرَمِهِ عَلَى الصِّلَةِ»؛ اگر دوست و برادر دینی ات، رابطه‌اش با تو را قطع کرد، تو آن را حفظ کن و قطع نکن. فرمود: «احْمِلْ»؛ این را به خود تحمیل کن. یعنی کار سختی است ولی فشار آن را تحمّل کن. طبع امثال ما به گونه‌ای است که می‌خواهیم معامله متقابل داشته باشیم، ولی امام توصیه می‌کند که سختی آن را برخورد تحمیل و هموار کن تا هم روابط دوستانه تضییع نشود و تباه نگردد، و هم خودت از نردبان رشد و کمال بالا بروی.

البته در پایان یک هشدار مهم هم دارند، و آن اینکه چنین توصیه‌هایی، مانند همه توصیه‌های دیگر، شرایط خاص خود را دارد و باید مراقب باشیم که موجب سوء استفاده یا پر جرات شدن دیگران نشود. فرمود: «وَلِيَاكَ أَنْ تَضَعَ ذَلِكَ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ، أَوْ أَنْ تَقَعْلَهُ بِغَيْرِ أَهْلِهِ»؛ بر حذر باش از اینکه این کار را در غیر محلش قرار دهی یا درباره کسی که اهلیت ندارد به کار بندی.

یادآوری می‌شود که جلسات شرح و تفسیر نهج البلاغه روزهای چهارشنبه پس از نماز مغرب و عشا در شهادتگاه شهید بهشتی واقع در میدان بهارستان نرسیده به چهار راه سرچشمه کوچه شهید صیرفی پور برگزار می‌شود.